

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՔ.

Ո. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆԻ
ՆԵՐԿԱ ՊԱՏԿԵՐԸ

(Խորհուրդների վերահսկողությունների առիքով)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ «ՀԱՅԳՅՈՒՂԿՈՈՊ»-Ի
ՅԵՐԵՎԱՆ 1929 թ.

11

Ս. Մ.
333.161(47.925)(09)
Z₂₄

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅԻ ՆԵՐԿԱ ՊԱՏԿԵՐԸ

(հորհուրդների վերցնումը պայմանավորված է)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ «ՀԱՅԳՅՈՒՂԿՈՈՊ»-Ի
ՑԵՐԵՎԱՆ 1929 թ.

Գրառեալ. № 1684բ. Պատվ. № 119. Տիրաժ 6000

Պետերատի լերկրորդ տպարան Յերևանում

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅԻ
ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Մեզ մոտ գյուղատնտեսությունն ընդգրկում է 160.000-ից ավելի առանձին-առանձին տնտեսություններ: Նրանք բաժանվում են յեւրեք հիմնական խմբերի՝ չքավորական տնտեսություններ, վորոնք դեռ բավականին ստվար թիվ են կազմում, և հնարավորութուն չունենալով իրենց տնտեսությունից ապրուստի ամբողջ տարվա միջոցները հալթալթել—ղիմում են վարձու աշխատանքի:

Յերկրորդ խումբը՝ միջակներ. դա գյուղացիության այն մասն է, վորն առանց ուրիշներին շահագործելու, իր տնտեսությունից ստացվող յեկամուսով է ապրում:

Վերջապես յերրորդ խումբը՝ դա կուլակներն են, վորոնք ունեն խոշոր տնտեսութուն և զբաղվում են հասկապես ուրիշ աշխատանքի իրենց տնտեսության մեջ շահագործելով:

Մինչև խորհրդայնացումը այդ շահագործմանը չափ ու սահման չկար, և դա բոլորում էր հենց տիրող բուրժուական կարգերից: Այն ժամանակ քաղաքի բուրժուական գյուղն էր թա-

լանուժ, իսկ գյուղում կուլակը՝ չքավորին ու միջակին: Այդպիսով գյուղում զնալով շատանում եր չքավորության թիվը, իր մեջ առնելով և քայքայվող միջակությունը:

Որոհրդայնացումից հետո դրությունը հիմնովին փոխվում է: Այժմ մեր իրավակարգում հետապնդում ենք, վնչ թե շահագործման խորացման, անհատական կուլակային տնտեսությունների ուռճացման, չքավորի և միջակի քայքայման, այլ ընդհակառակը՝ Որոհրդային իշխանության նպատակն է ամեն կերպ ոգնել չքավորին ու միջակին, բարձրացնել տնտեսությունը, վերակառուցել այն, պայքարել շահագործման դեմ և այլն: Իսկ այդ հնարավոր է լրիվ իրականացնել մեր գյուղատնտեսության հիմնական վերակառուցմամբ, սոցիալիստական շինարարությամբ, ինչպես քաղաքում, նույնպես և գյուղում: Գյուղացիական կոոպերացիան այնպիսի մի հասարակական կազմակերպություն է, վորը մյուս կազմակերպությունների շարքում հատկապես զբաղվում է այդ խնդիրներով:

Մի կողմից ընդհանուր կոոպերացման, մեքենամատակարարման, հայթայթման, կուլեկալիվացման և այլ աշխատանքներով նա ոգնում է չքավորին և միջակին՝ բարձրացնելու և մեքենա-

յացնելու իրենց տնտեսությունը, իսկ մյուս կողմից առանձին տնտեսություններից կազմում ե կոլեկտիվ տնտեսություններ և հակադրում այդ ամբողջն անհատական նպախտալիստական տնտեսությանը, հատկապես կուլակային տնտեսությանը՝ անընդհատ և արագ կերպով սահմանափակելով նրա շահագործման հնարավորությունները:

Այդպիսով գյուղատնտեսական կոոպերացիան գյուղատնտեսության զարգացման յեվ սոցիալիստական հիմքերով վերակառուցման լավագույն միջոցներից մեկն է հանդիսանում:

Բացի դրանից, նա վորպես կոոպերացիա հանդիսանում է գյուղի և քաղաքի արդյունաբերության շաղկապող ողակներից մեկը, նա մղողում է աշխատավորության դեպի կուլտուրական և հասարակական ակտիվ գործունեություն:

Կոմմունիստական կուսակցության 15-րդ համագումարի վորոշումների մեջ ուղղակի ասված է.

«Կոոպերացիան հանդիսանում է գյուղացիության մասսայական համախմբման ասենալավագույն ձեվը, նրա ինֆնագործունեության յեվ նախաձեռնության զարգացման, նրա սրնեստական յեվ կուլտուր-ֆաղափական վերադասիարակման ու ընդհանուր սոցիալիստական

Երևանում և Երևանի մեր ցամաքային մասերը:
Այդ է նրա տարբերությունն ու առավելությունը
հանդիպ պետականության յեւ մեր օր մար
միջոցները»:

Այս բոլորից հետո բնական է, վոր պետա-
կան և հասարակական կազմակերպութիւնները
մեկ կողմից և ինքը աշխատավոր գյուղացիու-
թիւնը մյուս կողմից պետք է ամենալայն չափով
ոճանդակեն գյուղատնտեսական կոոպերացիայի
աշխատանքների զարգացմանն ու խորացմանը:

Հատկապէս մասսաները պետք է նայեն
գյուղացիական կոոպերացիայի վրա վորպէս ի-
րենց սեփական գործի և հանդես բերեն յետան-
դուն մասնակցութիւնը:

ԿՈՈՊԵՐԱՑՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ԸՆԴ- ՀԱՆՐԱՊԵՍ

Հայաստանում գյուղատնտեսական կոոպե-
րացիան արդեն բոլորել է գործունեութեան 4-րդ
տարին: Բազմազան խնդիրների շարքում նրա
աշխատանքների մեջ կենտրոնական տեղն է
բռնում տնտեսութիւնների կոոպերացումը:

Ի՞նչ է արված այդ ուղղութեամբ մինչ
այժմս:

Առ 1-ը հոկտեմբեր 1924 թվի կոոպերաց-
ված է լիզել 8919 տնտեսութիւն, իսկ առ 1-ը

հոկտեմբերի 1928 թվի հասել է 65.790-ի, կամ 41,2 տոկոսը բոլոր տնտեսությունների: Այստեղ մենք արձանագրում ենք կոոպերացման ուժեղ տեմպը և ընդհանրապես մեր նվաճումը կոոպերացման ընադավառում: Մակայն սրա հետ պետք է կապել մի շարք ուրիշ խնդիրներ: Գյուղական վոր շերտերը ինչ չափով են ընդգրկված, ինչ գրության մեջ է կանանց և ազգային փոքրամասնությունների կոոպերացումը, կոոպերացման տեսակարար կշիռը ըստ գավառների և այլն: Այս խնդիրների լուսաբանումը մեզ ցույց կտա կոոպերացման աշխատանքների պարզ պատկերը:

Վոչ մի կասկած չի կարող լինել այն մասին, վոր մեր կոոպերացված մասսաների մեջ հիմնական տարրը կազմում են միջակ և չքավոր տնտեսությունները, ասլա աննշան մասը՝ կուլակները: Վերջնական թվեր տալ հնարավոր չե, քանի վոր Հայգյուղկոոպի տվյալները այդ մասին վերաբերվում են 1926 թվի վերջերին. հետագա յերկու տարվա ընթացքում պատկերը յեթե վոչ հիմնովին, գոնե խոշոր չափով փոխվել է, և այժմ հաշվվում է, վոր կոոպերացված տնտեսությունների ավելի քան 95 տոկոսը չքավորներն ու միջակներն են: Կազմակերպչական 1-ին շրջանում, յերբ մենք փորձ չունեինք, կոոպերացիային անդամագրվել են բավական թվով

կուլակներ, և ընդհակառակը՝ չքավորության կոոպերացումը ընթացել և համեմատաբար դանդաղ։ Ի՞նչով բացատրել վերջին հանդամանքը. նախ նրանով, վոր կոոպերացիան չի ունեցել հատուկ կոոպերացման ֆոնդեր, վորի միջոցով հնարավոր կլինեիր անդամագրելու չքավորներին (չքավորութունը ինքն ել հնարավորություն չեր ունենա մանավանդ մի քանի տարի սրանից առաջ իր միջոցներով անդամագրվելու), բացի այդ չքավորությունը վորոշ չափով պասսիվ վերաբերմունք եր ցույց տալիս։ Վերջապես չի կարելի բացասել վորոշ տեղերում և կոոպաշխատողների անուշադիր վերաբերմունքը։

Այս տարի վաթկային ցանցում լեղել և 29.955 ո. կոոպերացման հատուկ ֆոնդ, վորից առ մեկը հոկտեմբերի 28 թ. ծախսված և կոոպերացման համար 16.500 ո.։

Մեր տրամադրության տակ չեղած վոչ լրբիվ տվյալներից չերևում և, վոր այդ ֆոնդի հաշվին կոոպերացված և 4385 չքավոր տնտեսություն։ Սա արդեն կազմում և այս տարվա բոլոր անդամագրվածների 25 տոկոսից ավելին։ Ինկատի ունենալով այն, վոր դեռ մոտ 13.000 ո. գումար պետք և գործադրվի այդ ուղղությամբ, նաև այն, վոր անկասկած կլինեն իրենց կամ ՓՈԿ-երի հաշվին անդամագրված չքավորներ,

կարելի յե ընդունել, վոր այս տարի կոռպերաց-
ված մասսայի մեջ չքավորության կոռպերաց-
ման տոկոսը կհասնի 40-45-ի, թեև այդ քանակն
տնցյալի համեմատ բավական մեծ նվաճում ե,
բայց և այնպես նորից հիշելով կուսակցության
դիրեկտիվը չքավորության մաքսիմալ կոռպե-
րացման մասին, պետք ե ուժեղացնել աշխա-
տանքները, միաժամանակ ուժեղացնելով նաև
կոռպերացման ֆոնդերը: Պետք ե առանձնապես
կանգ առնել նաև կուլակության վրա, վորը գյու-
ղատնտեսական կոռպերացիայի առանձին ճյու-
ղերում զգալի տոկոս ե կազմում. նա խցկվելով
կոռպերացիայի մեջ մի կողմից ոգտվում ե կոռպե-
րացիայի բարիքներից և միաժամանակ խլուրդա-
լին աշխատանք ե տանում այդ կոռպերացիան
քանդելու համար: Այժմ նրանց տոկոսը գնա-
լով պակասում ե, շնորհիվ չքավորների և մի-
ջակների թվի աճման և մի շարք այլ միջոցների
ձեռնարկման:

Կանանց կոռպերացման բնագավառում շատ
քիչ աշխատանք ե տարված, նրանց թիվը կոռ-
պերացիայում չի անցնում 4 տոկոսից: Խնչով
պետք ե բացատրել այդ թուլութիւնը, Նախ՝ նը-
րանով, վոր կոռպերացվում ե տնտեսությունն
ամբողջովին և ըստ սովորության անդամագըր-
վում ե տան տղամարդը, վորպես տնտեսության

ղեկավար, ապա՝ պետք է ի նկատի ունենալ կեն-
ցադալին կաշկանդող պայմաններն ու գոյու-
թյունն ունեցող պատիվությունը:

Այժմ պայմաններն ավելի դյուրին են դար-
ձել, հրատարակված են կառավարական մի շարք
վորոշումներ՝ կանանց մեջ կոոպերացման աշխա-
տանքներն ուժեղացնելու մասին:

Ի՞նչ պետք է անել: Խորհրդայնացումից հե-
տո 8 տարվա ընթացքում ստեղծվել է ակտիվ
գեղջկուհիների վորոշ կադր: Կին պատգամավո-
րական ժողովում ունենք հազարավոր կանայք:
Առաջին հերթին պետք է կոոպերացիայի մեջ
ընդգրկել նրանց և որինակ դարձնել մյուսների
համար: Բանգեղջրաժիններն ու այլ կազմակեր-
պությունները պետք է լայն աջակցություն
ցույց տան կոոպերացիային. պետք է բացատ-
րել, պարզաբանել մեր գեղջկուհուն, վոր նրա
մասնակցությունը կոոպերացիայի մեջ միանգա-
մայն ոգտավետ և անհրաժեշտ է, վորքան և սղա-
մարդունը: Բացի այդ, հատկապես պետք է
զարգացնել կոոպերացիայի աջակիսի ճյուղերը,
վորտեղ կանացի աշխատանքն ավելի ցործադրե-
լի չե (շերամապահություն, թռչնաբուծություն
և այլն):

Ի՞նչու չենք առանձին շոշափում աղգային
փոքրամասնության խնդիրը—այն պատճառով,

վոր նրանց կոոպերացման ճանապարհին մենք նույնպես քիչ խոչընդոտների չենք պատահում:

Աղգային փոքրամասնութիւն մեկ մոտ կազմում են՝ թուրքերը, ռուսները, չեզիդիները և այլն. ռուսներից բացի, մյուսները դեռ ևս կուլտուրապես և կենցաղով ավելի հետամնաց են, չեթե նկատի ունենանք նաև այն հանգամանքը, վոր կոոպերացիայի գաղափարները դեռ բավականաչափ պարզ չեն բոլորի համար, աչն դեպքում հասկանալի կլինեն աշխատանքի դժվարութիւնները:

Զնայած այդ բոլորին նրանց կոոպերացումը ընթացել է բավարար, հատկապես վարկային դգծով: Անդամագրված են 19,6 տոկոս, աչն ժամանակ չերբ ազգաբնակչութիւն մեջ նրանք կազմում են 15,5 տոկոս:

Խոչոր դժվարութիւններ չենք հանդիպում նրանց կոոպերացմանը արտադրական կոոպերացիայի ասպարիզով:

Վերջապես ինչպես է ընթացել կոոպերացումը ըստ գավառների:

ԹՎԵՐԸ ԳՈՒՅՑ ԵՆ ՄԱՎԼԻՍ ԿԵՄԵՐԻՆԸ.

Գավառի անունը	Առ 1-ն հոկտեմբերի 1926 թ.		Առ 1-ն հոկտեմբերի 1928 թ.	
	Անդամ. թիվ	Տոկոս	Անդամ. թիվ	Տոկոս
Յերևան	4434	16,8	14868	53,5
Լենինական	2617	10,1	7668	27,8
Նշմիածին	3427	13,5	13971	52,5
Փամբակ-Ղոթի	5287	24	10237	43,7
Նոր Բայազետ	1506	8,3	5558	29,6
Դիլիջան	2323	17,8	6442	41,4
Զանգեզուր	878	6,4	3731	26,6
Դարալագյազ	408	6,8	1632	26,3
Մեղրի	468	29,2	2097	91,2

Ինչպես տեսնում ենք առաջին տեղը զբաղում է Մեղրին, ապա՝ Յերևանը, Նշմիածինը և այլն, իսկ վերջին տեղը՝ Դարալագյազը։ Նկատվում է, Վոր ընդհանրապես լեռնազավառները, ինչպես որինակ՝ Զանգեզուրը, Բայազետը, Դարալագյազը ավելի հետ են մնում։ Իսկ ընդհանրապես ղաղաքային կենտրոններում կոոպերացումը բարձր է։ Դա պետք է բացատրել նրանով, Վոր ղաղաքային տեխնիքական բարձր կուլտուրաների շրջան է, այստեղ տնտեսությունն ունի բարձր ապրանքայնություն, հաղորդակցություն հարմար

միջոցներ, և գլուղացիութիւնը կուլտուրապէս անհամեմատ բարձր է: Պետք է մի շարք միջոցների ձեռնարկել, ուժեղացնելու կոոպերացման թափը նշած հետ մնացած զավառներում, ալն հաշվով վորպեսզի վորոշ ժամանակում նրանց կոոպերացման տոկոսը հավասարեցվի Հայաստանի կոոպերացման միջին տոկոսին: Այդ պետք է անել, մանավանդ վոր նշած զավառներում կան մեծ տոկոսով չքավորներ:

ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

Վերևում նշեցինք, վոր գլուղատնտեսական կոոպերացիան, դա հենց աշխատավորութեան գործն է:

Այժմ ընդհանուր առմամբ նա բավական հասկանում ու գնահատում է կոոպերացիան: Բայց, ինքն աշխատավորը դեռ մասնաշականորեն չի մասնակցում կոոպաշխատանքներին:

Ի՞նչով կարող է արտահայտվել նրա մասնակցութիւնը:

Նա կարող է մասնակցել կոոպերացման, վարկավորման, մեքենամատակարարման, կուլտիւրթական և ալ աշխատանքներին: Զբաւորութիւնը, միջակների ակտիվի մասնակցութեամբ՝ պարբերաբար պետք է ունենա խորհրդակցութիւններ, քննութեան առնի կոոպերացիայի ամ-

բողջ գործունեութիւնը կամ առանձին խնդիր-
նէրը, տա իր կարծիքը և վորոշումները:

Այն մի կողմ. վարչական ստուգելի մարմ-
նի և խորհրդի չքավոր անդամներից պետք է
կազմվի չքավորական խմբակ, վորը նույնպես
պետք է քննության առնի կողպերացիային վե-
րաբերվող կարևոր խնդիրները: Այդ բոլորից հե-
տո բնական է, վոր շատ արագ կչեզոքանա կու-
լակը, չեն լինի մեր պրոլետարական դասակար-
գային գծի այնպիսի կոպիտ խախտումներ, ինչ-
պիսիք յեղել են ընթացիկ տարում՝ վարկավոր-
ման և մեքենամատակարարման բնագավառում:
Միայն միջակի հետ դաշնակցելով է, վոր մենք
կարող կլինենք կուլակի դեմ ավելի հաջող պայ-
քարել, սոցիալիստական շինարարության գործը
ավելի արագ տանել, և ւլակը նույնպես աշխատում
է միջակին իր կողմը քաշել և նրան հակադրել մեր
բոլոր ձեռնարկումներին, հաղթողը նա կլինի, վորի
կողմը կանցնի միջակը: Այժմ նա չքավորության
հետ է: Պետք է ել ավելի ամրացնել այդ կապը:

ՊԵՏԲ Ե ԶԱՐԳԱՑՆԵԼ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՑՈՒՄԸ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅՈՒՄ

Յերկրի բնական աշխարհագրական բազմա-
զան պայմանները ստեղծել են բազմազան զբաղ-
մունքներ գյուղացիության համար, մի փոք-
րիկ տարածության վրա:

Կոոպերացիան իր հերթին կազմակերպման առաջին իսկ շրջանից ընդգրկում է գյուղատնտեսութեան հետևյալ ճյուղերը՝ կաթնատնտեսական, այգեգործական, բամբակագործական, ծխախոտագործական, խոզաբուծական, ձիաբուծական, շերամապահական, մեղվաբուծական, մելիորատիվ, փղխարաբուծական, թռչնաբուծական և այլն, և այլն. վատն այն է, վոր յուրաքանչյուր մի շրջանում թված ճյուղերից մեծ մասին կհանդիպելինք:

Միայն գյուղացիութեան գլխավոր զբաղմունքը՝ անասնապահութիւնը, այգեգործութիւնը, բամբակագործութիւնը և այլն, զգալի տոկոսով են կոոպերացված: Այդ յերևում է հետևյալ թվերից.

Գյուղատնտեսութեան ճյուղերը	Տնտեսութեան թիվը 27 թ. (կովտ. տվյալներով)	Կոոպերացված տնտեսութ. թիվը	Կոոպերացման տոկոսը	Ծանոթութիւն
Անասնապահութիւն .	16165	6260	38,7	Սրանք այն տնտեսութիւններն են, վորոնց գլխավոր զբաղմունքը նշած կուրսուրաներն են
Այգեգործութիւն . .	7199	4310	60	
Բամբակագործութիւն	9734	6574	67	
Ծխախոտագործութիւն	561	561	100	
Մեղվաբուծութիւն .	1359	1359	100	
Շերամապահութիւն .	627	627	100	

Ի՞նչ ենք տեսնում. մի քանի զբաղմունքներ 100 տոկոսով են ընդգրկված: Հետ ք մնում անասնապահությունը, վորը գյուղացիության մեծամասնության հիմնական զբաղմունքն է կաղմում: Մինչ այժմ կոոպերացման աշխատանքները տարվել են միայն նրա կաթնատընտեսական լենթաճյուղում: Անհրաժեշտ է այդ ասպարիզում տշխատանքները ավելի ուժեղացնել, կազմակերպելով մյուս ճյուղերը, ինչպես՝ վոչխարաբուծությունը, խոզաբուծությունը և այլն:

Գյուղկոոպերացիան ունի իր ստորաբաժանումը և ըստ կոոպերատիվ տեսակների: Ահա դրանք՝

1. Գյուղվարկային կոոպերացիա, 2. կաթնատնտեսական, 3. խառն գյուղատնտեսական, 4. այգեգործական, 5. բամբակագործական, 6. ծխախոտագործական, 7. մեղվաբուծական, 8. շերամապահական, 9. վոչխարաբուծական, 10. թռչնաբուծական, 11. մեքենաոգտագործական, 12. կոլտնտեսություններ:

Առաջ չեղել են. և այլ տեսակներ, վորոնք ժամանակի ընթացքում կաղմալուծվել են կամ միացվել:

Հետևյալ տախտակը ցույց է տալիս թե 24 թվից հետո ինչպես են կազմակերպվել և զարգացել կոոպերատիվները:

Ձև ըստ կարգի

ԿՈՒՊԵՐԱՑԻԱՅԻ

ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Յեղել է առ 1-ն
հոկտեմ. 1924 թ.
Կազմակերպվել են
նորերը
Վերակազմվել են
այլ տեսակի
Միացվել են միա-
տեսակներին հետ
Կազմակերպվել են
Տրված են վոչ Գ.
Տ. միության
Կա առ 1-ն հուլի-
սի 1928 թ.

ա.	Գյուղվարկային	16	28	—	—	3	—	41
բ.	Պատը Գ. Տ. ընկերություն	8	9	7	—	7	—	3
գ.	Մասնադիտական վորից՝	52	205	10	27	51	3	166
1.	Կաթնարտերներ	33	89	5	3	19	—	95
2.	Այգեգործական	8	21	—	—	4	—	25
3.	Բամբակագործական	—	29	—	13	2	—	14
4.	Ծխախոտագործական	1	13	—	2	6	—	6
5.	Մեղվաբուծական	9	13	—	3	6	—	13
6.	Շերամապահական	1	2	—	—	—	—	3
7.	Վոչխարաբուծական	—	2	—	—	1	—	1
8.	Թռչնաբուծական	—	3	—	—	2	—	1
9.	Զիաբուծական	—	1	—	—	1	—	—
10.	Զինորսական	—	1	—	—	1	—	—
11.	Մեքենաողտագործական	—	28	5	6	9	—	8
12.	Մեկիորատիվ	—	1	—	—	—	1	—
13.	Տնայնագործական	—	2	—	—	—	2	—
դ.	Կոլանտեսություններ	—	66	2	—	7	—	57
Ընամենը		76	308	19	27	68	3	267

Ի՞նչ ենք տեսնում. նախ՝ խառը գյուղատնտեսական ընկերությունները գնալով պակասում են, վորպես անկենսունակ. ներկայիս գոյություն ունեցող համարյա յերեքն ել լուծարքի նախորդակն են ապրում, ինչպես որինակ՝ Յերևանի շրջակայքում դոնվոդ «Շահումյան» գյուղատնտեսական ընկերությունը, վորը փաստորեն վոչ մի կոոպ. աշխատանք չի տանում: Սոշոք զարգացում ե հայտնաբերում մասնագիտական կոոպերացիան—52-ից հասնելով 164-ի:

Սակայն այդ աճման հետ միասին տեղի չե ունենում մեծ քանակով միացում և լուծարքում:

Դրա պատճառներն լին են, վոր կազմակերպման ժամանակ մանրամասն չեն ուսումնասիրվել բոլոր նախադրյալները: Կազմակերպվել են փոքրիկ ընկերություններ, վորոնք աշխատանքի ընթացքում միշտ մնաս են կրել, բացի այդ, կազմակերպվել են այնպիսի վայրերում, վորտեղ զարգանալու վոչ մի հեռանկար չի յեղել. դրա հետևանքով լուծարքվել են ծխախոտագործական, թռչնաբուծական և այլ ընկերություններից շատերը. ներկայումս ել գոյություն ունի Կոտայքի շրջանի Պտղնի գյուղում մի ծխախոտագործական ընկերություն մոտ 50 անդամով, բայց ունի ծխախոտի ցանքս վոչ ավելի քան 4 դեսյատին: Նույնը՝ Վեդիում, Արմաշում և այ-

լուր: Այդ բոլորի հետեանքով Գյուղկոոպերացիայի
ցա՛նցը մի ժախանակ բավա՛լան հիվանդոտ եր.
միայն վերջին ժամանակները սկսված առողջաց-
ման աշխատանքները մասամբ տվել են վորոշ
դրական արդյունքներ: Պետք է շարունակել և հե-
տագայում վերակազմել և լուծարքի լենթարկել
թուլ, անպետք, անկենսունակ ընկերություն-
ները՝ հենց կոոպերացված մասսայի օջակցու-
թյամբ: Նորերը կազմակերպելիս պետք է նա-
խապես մանրամասնորեն ուսումնասիրել բոլոր
պայմանները: Ընդհանրապես գյուղացիական կո-
ոպերացիան հետագայում պետք է զարգանա
մասնազիտացման ճանապարհով, դրա համար
անհրաժեշտ է ձեռքի տակ ունենալ հատուկ
տվյալներ՝ տնտեսական շրջայնացման մասին:

Այժմ անցնենք գյուղատնտեսական կոոպե-
րացիայի առանձին տեսակների բնույթագրմանը:

ԳՅՈՒՂՎԱՐԿԱՅԻՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

Վարկային կոոպերացիան ամենա լժեղ տե-
սակն է գյուղատնտեսական կոոպերացիայի սիս-
տեմում: Նրա միավորները դասավորվում են
ըստ վարչական շրջանների: Անդամների թիվը
հասնում է 37057-ի, այսինքն՝ ամբողջ կոոպե-
րացված տնտեսությունների 50 տոկոսից ավե-
լին: Ամեն մի ընկերությանն ընկնում է միջին

Թվով 800-ից ավելի անդամ, իսկ կան այնպիսիները, վորոնց անդամներին թիվը հասնում ե մոտ 2000-ի. 1929 թվին միավորների թիվը կհասնի մինչև 50-ի, իսկ այժմ 41 ե:

Ի՞նչ աշխատանք ե կատարում վարկային կոոպերացիան:

Նա զբաղվում ե գյուղատնտեսության վարկավորման, ավանդալին, մեքենամատակարարման, մթերքների հայթայթման և այլ աշխատանքներով: Հայգյուղկոոպը գործարքների խոշոր մասը գյուղում կատարում ե վարկային կոպերացիայի միջոցով:

ա. Վարկավորման աշխատանքը. պետությունն ամեն տարի միլիոնավոր ռուբ. գումար ե բաց թողնում գյուղատնտեսության զարգացման համար: 3 տարվա ընթացքում մեր գյուղացիությանը բաց են թողնված հետևյալ գումարները.

25	26	տնտեսական տարի . .	2.033.100	ռուբ.
26 — 27	«	« . .	3.030.200	«
27 — 28	«	« . .	4.034.000	«

Ընդամենը 9.097.300 «

(Տվյալները Գյուղբանկից են): Նրանք գեռլրիվ թվեր չեն:

Նախ՝ ամեն մի աշխատավոր գյուղացի պետք ե լավ հասկանա, վոր միմիայն խորհրդալին իշ-

խանությունն ե, վոր նման հսկայական գումար-
ներ ե ծախսում զյուզատնտեսության վրա, ա-
պա՝ մենք պետք ե մտահոգված լինենք այն
խնդրով, թե ի՞նչպես և ուր են ծախսվում այդ
գումարները:

Մեզնից ամեն մեկը շահագրգռված ե իմա-
նալու, թե այդ դրամը վարկի կարգով ումն ե
տրվում:

Ղեկավարող կազմակերպությունների վորոշ-
ման համաձայն, բոլոր վարկերը պետք ե տալ
միայն չքավոր և միջակ տնտեսություններին, և
այն ել առաջին հերթին՝ կոլեկտիվ տնտեսու-
թյուններին: Ինչ վերաբերում ե կուլակին, նա
վոչ մի կոպեկ չպետք ե ստանա: Խորհրդային
դրամը կուլակի տնտեսության համար չե: Ի՞նչ ենք
արձանագրում իրականության մեջ—հարյուրա-
վոր դեպքեր լերք հատկապես վարկավորվել են
ունեւորներն ու կուլակները, այն ել լերկարատե
վարկով:

Բացի այդ չքավորության վարկավորման
համար կազմակերպված ե հատուկ ֆոնդ: Ըն-
թացիկ տնտեսական տարում այդ ֆոնդը հավա-
սար ե 174.813 ռուբ., վորից առ 1-ը հոկտեմ-
բերի 28 թ. բաշխված եր 149 500 ռ.: Յեզակի
չեն դեպքերը, լերք անգամ այդ վարկը իր նպա-
տակին և ժամանակին չի ծախսված ընկերության

կողմից: Դա ախնակողմի կերպով խախտուեալ
 և գլուղու՛մ տարվող մեր քաղաքականութեան,
 Պետք է պայքարել նման սխալների վերացման
 համար:

Ի՞նչպէս պետք է պայքարել. նախ՝ աշխա-
 տողներին կադրը պետք է ընտրել մեր քաղաքա-
 կա՛նութունը հասկացող մարդկանցից և նրանց
 հաճախ փոփոխման չենթարկել: Յերկրորդ՝ պետք
 է ուժեղացնել կենտրոնի ղեկավարութունը:
 Յերրորդ՝ պետք է իր դերում լինի ստուգիչ հանձ-
 նաժողովը: Վերջապէս ինքը կոռպորատիւնը
 մանավանդ չքավորութունը, նույնպէս կարող է
 ոգնութուն հասցնել՝ մասսայական հսկողութեան
 միջոցով:

Վարկավորման ասպարիզում հաճախակի
 սխալը լինում է նաև այն պատճառով, վոր վար-
 չութեան նախագահը միանձնյա կերպով է բաշ-
 խում վարկը. բնական է, վոր նա չի կարող ճա-
 նաչել բոլորին և սխալներ չանել: Ամենաճիշտ
 ձև՝ այն կլինի, վոր վարկերի բաշխման խնդիրը
 նախորոք քննվի, նախապատրաստվի չքավորա-
 կան խմբակներում, վարչութեան վերստուգիչ
 հանձնաժողովի նիստում և այլն:

Բավական չէ միայն վարկը բաց թողնել,
 պետք է հետևել թե վարկն ինչպէս է ոգտա-
 գործվում գլուղացու կողմից: Ստուգումները

արդվում է, վոր հաճախակի յեն դեպքերը, յերբ պվարկն իր նպատակին չի ծառայում: Բանուկ անասունների վարկը տալիս են վոչիւարի, սերմացուի, անգամ պատահում ե՝ հագուստեղենի: Պատահել ենք տնտեսության, վորը 3 տարվա ընթացքում 13 անգամ վարկ է ստացել 500 ռուբլուց ավելի, սակայն այդ գումարի դիմաց այժմս տնտեսության մեջ վոչ անասուն կա, վոչ գործիքներ: Ի՞նչ անուն տալ այդ յերևույթին:

Դա մեր սուղ միջոցների վատնման մի ձև է, յեթե դրա դեմ չկռվենք, յեթե գյուղացուն չ'համոզենք ստագած դրամը ըստ նպատակին ծախսի, գյուղատնտեսությունը յերբեք արագ չի բարձրանա: Այստեղ պետք է հիշել ընկ. Ռիկովի այն խոսքերը, վոր «խորհրդային ամեն մի կոպեկը ավելի շատ ոգուտ պետք է տա քան կապիտալիստական մեկ ռուբլին»:

Գյուղատնտեսական կոոպերացիան, բայի պետության կողմից տրամադրված գումարների, շրջանառության մեջ պետք է դնի նաև այլ միջոցներ: Վճարեղից նա կարող է ձեռք բերել այդ միջոցները:

Բոլորս ել գիտենք, վոր այժմ մեր գյուղացին, որվա կարիքները հոգալուց դուրս, ունենւմ է և փոքրիկ խնայումներ, վորը յերկար ժամանակ անշահ պառկում է նրա գրպանում:

Վարկային կոոպերացիան զբաղվում է ավանդային գործառնությամբ: Պետք է աշխատել

այդ խնայումները ներգրավել կոոպերատիվ շրջանառության մեջ, ստանալով վորպես ավանդ։ Այդպիսով կստացվի կրկնակի ոգուլա, նախ՝ գյուղացին ավանդ մտցրած դրամի համար մինչև 6 ուլա. 100-ին ստանում է վորպես տոկոսներ։ Յերկրորդը՝ վոր նա այդ դրամները ժամանակավորապես մինչև տիրոջը վերադարձնելը դնում է նույն տնտեսության բարձրացման գործին։ Ի՞նչ է արված մինչ այժմ. ավանդների գումարը հասնում է 465.870 ո. սակայն այդ գումարից միայն 5295 ո, 11,9 տոկոսն է ստացված գյուղացիներից։ Մնացածը զանազան կադմակերպություններին է։ Ինչպես տեսնում ենք գյուղացին դեռ ավանդ չի տալիս։ Ինչո՞ւ, վորովհետև նա տեսնում է, վոր մեր կոոպերատիվները լավ չեն աշխատում, ֆնաս են անում։ Իսկ ճիշտ է վոր մեր կոոպերատիվներից կեսից ավելին դեռ ֆնաս են անում։ Քիչ չեն դեռ չարաշահության դեպքերը։

Այդ ամբողջը վորոշ թերահավատություն է ներշնչում գյուղացուն դեպի վարկային կոոպերացիան, նա վախենում է վոր իր դրամները հանկարծ կարող են կորչել։

Ավանդային աշխատանքները ամեն կերպ պետք է ծավալել. դրա համար նախ՝ պետք է կանոնավորել կոոպերատիվ աշխատողների կազմը, խիստ պայքարել չարաշահությունների դեմ և ապա՝ գյուղացիության մեջ նորից ուժեղացնել բացատրական աշխատանքները։

Վարկային կոոպերացիայի մյուս աշխա-

տանքների մասին կգրենք այլ տեղում, այժմ ավելացնենք փայավճարների դանձման անհրաժեշտութիւնն մասին, վորպես դրամական միջոցների մի աղբյուրի:

Մինչ այժմ դանձված է 570.258 ռ. կամ 70⁰/₀:

ԿԱԹՆԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱ

Մասնագիտական ցանցում կաթնատնտեսական կոոպերացիան գլխավոր տեղերից մեկն է բռնում. նրա ցանցը հետեյալ պատկերն ունի.

№	Ըստ կարգի Գավառների անունները	Արտադրողների թիվը	Կոոպան- դանքների թիվը	Կոոպակոմիտեների թիվը առ 1-ը հոկտեմբերի 1928 թ.
1.	Փամբակ-Լոռի . . .	41	4025	13032
2.	Լենինական	15	1163	3184
3.	Նոր-Բայազետ . . .	15	1535	2666
4.	Դիլիջան	8	544	682
5.	Զանգեզուր	7	785	2158
6.	Դարալագյազ	2	133	
7.	Յերևան	7	241	
8.	Եջմիածին	—	—	
9.	Մեղրի	—	—	
Ընդամենը . .		95	8426	21722

ԾԱՆՈԹՈՒԹ. — Յերևանինը և Ն.-Բայազետինը միասին է վերցված:

Տախտակից յերևում ե, վոր կաթնատնտեսությունը հատկապես զարգացել ե անասնա-նապահական շրջաններում: Յերևանի գավառի արտելները Յերևանին թարմ կաթ մատակարարելու համար են կազմակերպված և փոքրիկ միավորներ են:

Կազմակերպչական բացերից մեկն այն ե, վոր աշխատանքները կենտրոնացված են յեղել սկզբնական շրջանում միայն Փամբակ-Լոռում, այն ել յերկու գավառակում:

Մյուս գավառները համեմատաբար աչքաթող են արված յեղել և միայն վերջին յերկու տարումն ե վոր հատուկ ուշադրություն ե դարձրվում:

Կաթնատնտեսական կոոպերացիայում զգալի թվով ունեորներ և կուլակներ կան. նրանք ուժեղ են մանավանդ Ստեփանավանի և Վարանցավկայի շրջանների արտելներում: Յեթե ամբողջ ցանցում միջին տոկոսը հասնում ե 10—11-ի, այդ շրջաններում 16-ից ել ե անցնում:

Անկասկած, աչդ հույնպես մի խոշորագույն բաց ե: Այս դրությունը անդրադառնում ե մեր ամբողջ աշխատանքների վրա: Ինչո՞ւ. այն արտելներում, վորտեղ ունեոր կուլակային տարրը ուժեղ ե, մեր վորոշումները, հրահանգները հանդիպում են անասելի դիմադրության և անգամ մնում են անկատար:

Որինակ՝ ընթացիկ տարում նրանք հրաժարվում ելին պանրի, յուղի պայման կնքելուց. պատրաստած մթերքը հանում ելին Թիֆլիսի մասնավոր շուկան, հրաժարվում ելին կազմակերպել չքավորական և այլ ֆոնդեր, և այլն:

Աշխատանքների հաջողութլունը պահանջում է մեզանից մի շարք կնոկրետ և ուժեղ ձեռնարկումներ. ա) կազմակերպչական աշխատանքները պետք է ուժեղացնել մյուս գաղառներում, կազմակերպելով ախտեղ նոր արտեղներ: Սրանով մենք կամաց-կամաց կնվազեցնենք մեր կախումը ունեորային արտեղներից՝ հալթալթման խնդրում:

բ) Ձքավոր և միջակ գյուղացիութլունը այդ արտեղներում պասսիվ է մասամբ ունեորների ազդեցութլան ներքո:

Պետք է ուժեղացնել չքավորների և միջակների ընդունելութլունը: Միաժամանակ առհրաժեղտ է սեղտվացնել կոոպերացված չքավորին, սիջակին և նրանց միացյալ կերպով հակադրել կուլակին: Ղեկավարող մարմիններում տեղ չպետք է ունենա վոչ մի ունեոր կամ կուլակ. պետք է գտել կոոպ. շարքերից նրանց, ովքեր փորձեր կանեն հակառակել մեր քաղաքականութլանը:

Ինչպես են աշխատում կաթնարտեղները:

Անդամներից շատերը գործին ձեականու են

են մոտենում: Յերեք-չորս կով ունեցողը արտելում ցուցակագրում ե մեկը, ահա ել վատը: Կաթը լրիվ չեն հանձնում կամ փորձեր են անում ջուր խառնել: Չկան մեր արտելներում հարմար շենքեր, փորձված վարպետներ և այլն:

Այդ թերութիւնների վերացման համար պետք ե մտածի կենտրոնը և տեղի աշխատակիցներն ու կոոպերացիայի անդամները:

Գյուղացին լավ ե հասկանում արտելի առավելութիւնները. կեղտոտ անպետք պանրի փոխարեն, վորը յերբեք հինգ ուղբլուց բարձր չի ծախվել, նա ստանում ե մաքուր, բարձր վորակի թուշի կամ շվեցարական պանիր, վորին խոշոր կարիք ե զգում մեր շուկան: Բացի այդ, արտելում կոլլեկտիվ կերպով ձեռք են բերվում ազնվացեղ ցուլեր, աստիճանաբար իրականացնում են ռացիոնալ կերակրումը: Կոլլեկտիվ կերպով ավելի արտոնյալ պայմաններով են ստանում արոտավայրերը և այլն:

Վերջին յերկու տարվա ընթացքում Պանիր-յուղկենտրոնի աշխատանքները հայթայթման բնագավառում տալիս են հետևյալ պատկերը. —

1927 թ. հայթայթված ե՝

Թուշի պանիր 27.229 փ., շվեց. 15.843 փ.

Կարագ 1.765 »

Թարմ կաթ 69.319 »

Կարիքի հետևանքով ներմուծել ենք 3500 փ.
պանիր դրսի շուկայից:

1928 թ. հայթաթված ե՝

Թուշի պանիր 31.000 փ., շվեց. 12.200 փ.

Կարագ 2.000 »

Յուղ 2.000 »

Թարմ կաթ 100.000 »

1929 թ. յենթադրվում ե աշխատանքները
ավելի ծավալել և դա ըստ յերևույթիս հնարա-
վոր ե, քանի վոր գնալով կազմակերպչական աշ-
խատանքները տրտելներում և աշխատանքները
Պանիրյուղկենտրոնի սեփական գործարաննե-
րում կանոնավորվում են:

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

Այգեգործական կոոպերացիան ունի 25 միա-
վոր, վորոնք գլխավորապես կենտրոնացած են
Յերևանի և Նշմիածնի գավառներում: Կոոպե-
րացված ե 5472 տնտեսություն և 3695 դեսյա-
տին այգի, վորը կազում ե այգիների ամբողջ
քանակի 45 — 47 տոկոսը:

Այգեգործական կոոպերացիայի նվաճում-
ներից մեկն այն պետք ե հաշվել, վոր նա սո-
վորեցնում ե դուռնացիությանը մշակման նոր
ձևեր, հատուկ մասնագետներ ե պահում, շրջան-
ներում անց ե կացնում բժշկություն և այլն:

Այգեգործական արտադրանքի մթերումները չափերը գնալով ավելանում են:

Անցյալ տարի մթերված ե յեղել խաղող— 310 հազար փուլթ, գինի—94 հազար դուլլ, ողի— 1425 հազար գր., ամբողջ մթերումը հավասար ե յեղել 1300 հազար ռուբլու, ընթացիկ տարում հետևյալ թվերն ունենք առաջժմ ձեռքի տակ:

Խաղող 870 հազար փուլթ, գինի 130 հազար դուլլ, ողի 400 հազար աստիճան: Սույն տարվա ամբողջ մթերումը կհասնի մոտ 5160 հազար ռ.: Արձանագրվում ե հսկայական աճում անցյալ տարվա նկատմամբ:

Սակայն մթերման ասպարիզում հրապարակ չեկած են այնպիսի բացեր, վորոնք անդրադարձել են աշխատանքի վրա և տեղի տվել ղյուղացիության կողմից վորոշ դժգոհությունների: Նկատվել ե ինվենտարի խոշոր պակասություն, ասպարատի անձկունություն մի շարք տեղերում, բերքն ընդունելու վորոշ դանդաղություն:

Ի հարկե Այգգինկոոպը վորքան ել լավ աշխատեր ելի բացեր կլիներ: Պետք եր ավելի պատրաստ դիմավորել այգեկուտին, քան թե այդ յեղավ այս տարի:

Ի՞նչ պետք ե անել յեկող տարվա համար: Հաշվի առնելով այս տարվա փորձը, անհրա-

ժեշտ ե՛ ա) նախապատրաստել բավական քանակությամբ ամանեղեն, բ) ապահովել գյուղացի ներքի պաղվալների խնդիրը, գ) ձեռք բերել նասոսներ և բերքն ընդունելու այլ պարագաներ և այլն:

Առանձնապես պետք է ուշադրութուն դարձնել ներդրումներին՝ շինարարության համար: Մինչ այժմ թեև ներդրումներ չեղել են՝ կառուցվել են պաղվալներ, ողու գործարաններ, բայց այդ ամենը քիչ է և չի համապատասխանում յեղած պահանջին:

Այգեգործական կոոպերացիայի ուշադրութունը կենտրոնացված է չեղել համարյա միայն խաղողի շուրջը: Բանջարաբուծութունը և և պտղաբուծութունը աչքաթող են արված չեղել:

Այգգինկուղի կոնսերվի գործարանը, վոր առ այժմ մի փոքրիկ ձեռնարկություն է, անդամ լրիվ չի ապահովվում հում նյութով:

Իսկ բոլորս ել լավ գիտենք, թե վորքան մեծ չափով կարելի չե զարգացնել բանջարաբույսեր և մրգեղեն: Նույնպես ծանոթ ենք այն մեծ պահանջին, վորը զգում է մեր շուկան դրանց նկատմամբ:

Այդ ամբողջից միայն մի չեզրակացություն պետք է անել, այն է՝

Այգեգործական կոոպերացիան պետք է ծավալի աշխատանքները շեշտած ուղղությամբ, վորով մեծ ոգուտ տված կլինի գյուղատնտեսությանը և մեր առաջնակարգ պահանջները կ'բավարարվեն: Չպետք է մոռանալ նաև այն համաժամանքը, վոր արդեն կառուցվում է կոնսերվի բավական խոշոր գործարան, վորին հում նյութ մատակարարելու խնդիրը Ալգզինկոոպին է վերապահվում:

ԲԱՄԲԱԿԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

Այստեղ յերկար կանգ չ'պետք է առնենք, քանի վոր կազմակերպչական խնդիրները համարյա նույն են ինչ վոր մյուս տեսակներում: Սկզբի շրջանում կազմակերպվել է մինչև 29-ը միավոր: Հետագայում նրանք ձուլվել են և վերածվել 18-ի, իսկ այժմս ընդամենը 14 ընկերությունն է: Սակայն, ընդհակառակն, բամբակի ցանքսի տարածությունը վնչ թե պակասել է, այլ ավելացել: Ի՞նչու համար ենք ընկերությունների միացում կատարել. պարզ է՝ դրանով կատարել ենք ծախսերի զգալի կրճատում, հնարավորություն ենք ունեցել վորակյալ աշխատակիցներ ընտրելու, ուժեղացնելու կենտրոնի անմիջական դեկավարությունը և այլն:

Բամբակի ցանքսի տարածությունը անցյալ

տարի յեղել ե 11.300 դեսյաւոին, այս տարի 13.100 դես., իսկ 1929 թվին յենթադրվում ե քանել մինչև 18.000 հեկտար: Բերքը 27 թվին հավասարվել ե 1178,8 տոնի, 28 թվին յենթադրվում ե ավելի շատ, չնայած այն հանգամանքին, վոր բամբակացանները կոոպերացված են 67 տոկոսով, և բամբակի այն մասը վորը գյուղացին վաճառում ե, ամբողջապես 100 տոկոսը կոոպերացիայի միջոցով հանձնվում ե Հայբամբակին:

Խոսք լինել չի կարող վոր բամբակագործությունը արագ թափով զարգանում ե, ստանալով պետութայնից և կոոպերացիայից ամենալայն ոժանդակությունը՝ դրամով, հացահատիկներով, բուժիչ միջոցներով և պարարտանյութերով, ագրոտեխնիկայով և այլն:

Թված նվաճումներին զուգընթաց ունենք մեծ բացեր՝ սերմացվի, ինվենտարի, վարի ժամանակ վառելանյութով բավարարելու, մատակարարման, վոռոգման և այլ խնդիրներում, վորոնք պետք ե անպայման վերացնել:

Բամբակացանության ուժեղ զարգացումով շահագրգռված ե վոչ միայն գյուղացին, վորի տնտեսությունը մեծ շահ ե ստանում, այլև դրանով միաժամանակ մենք զարգացնում ենք տեղատիլ արդյունաբերության հում նյութի բազան:

Մոտ ապագայում հավանական է կ'կազմակերպվի բաժնակ' կենտրոն, ինչպես Պանիրյուղը և Այգգինկոտպը:

Մյուս տեսակների՝ ծխախոտագործության, մեղվաբուծության և այլնի մանրամասն, առանձին բնութագրման կարիք չկա:

Նրանք դեռ բավական թույլ են, անգամ դեռ կազմակերպչորեն չեն ձևակերպված, ապրում են վերակառուցման շրջանը, ինչպես որինակ՝ ծխախոտագործությունը 13-ից վերածվեց 6-ի:

Մի քանի խոսք ել ասենք մասնագիտական կոոպերացիայի հետագա զարգացման մասին: Անկասկած այդ մասնագիտացումը պետք է խորացնել, պլանային դարձնել, ընդգրկելով տնտեսության նորանոր ճյուղերը և առաջին հերթին՝ վոլխարաբուծությունը, վորի համար մինչև այժմ վոչինչ չի արված:

ԿՈՒԼԵԿՏԻՎ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կոլխոզային շինարարությունը կոոպերացիայի մի ձևն է, ավելի բարդ և ավելի դժվար քան մինչ այդ թվածները:

Յեթե կուղեք ճիշտ իմանալ, դա մի ամբողջ նախապատրաստական շրջան է կոլտնտեսությունների կազմակերպման համար. չեթե մասնագիտական կոոպերացիայում տեսնում ենք ա-

ռաջին նմուշներ (լիմինտներ), ինչպես որինակ
ընդհանուր չորանոց, հայթաղթում, վաճառահա-
նում և այլն, այստեղ կոլլեկտիվացման և չեն-
թարկվում արտադրության ամբողջ պրոցեսսը:
Կոլլեկտիվ տնտեսությունը մի քանի տեսակ է
լինում, սկսած հողի համայնական մշակումից
մինչև կոմսունա, վորտեղ ամեն ինչ միացված
է թե՛ աշխատանքի, և թե՛ սպառման ասպարի-
զում:

Ի՞նչ նախադրյալներ են հարկավոր կոլլեկ-
տիվ կազմելու համար:

Թվենք գլխավորները.

ա) Տնտեսական պայմանները միանգամայն
համապատասխան պետք է լինեն:

բ) Հողային և ջրային խնդիրները պետք է
կարգավորվեն, քանի վոր կոլլեկտիվ աշխատան-
քը պահանջում է առաջին հերթին հողի միա-
ցում:

գ) Ագրոնոմիական խոշոր ոգնություն:

Պետք է հիշել, վոր կոլլեկտիվը առանց
գյուղատնտեսի ամենօրյա ցուցմունքների լավ
չի կարող գործանալ:

դ) Անհրաժեշտ է ասպահովել վարկով, գյուղ-
գործիքներով և ղեկավարող ուժերով:

յե) Յեվ այդ բոլորի հետ միասին գյուղա-
ցու իր ցանկությունը և իր նախաձեռնությունը,

Հայաստանում այժմ ունենք կազմակերպված 80-ից ավելի կոլլեկտիվ տնտեսություններ, յեւ այդ, ամբողջը համարյա այս 28 թվին: Իսկ մինչ այդ ունեցել ենք միայն 7 կոլլեկտիվ: Սակայն այդ 80-ը նրանք են, վոր ուսումնասիրված և առնված են կոոպերացիայի ցանցի մեջ: Դրանցից դուրս ամեն մի գավառում գոյութուն ունեն տասնյակ կոլլեկտիվներ, վորոնք կազմակերպված են առանց կոլտնտիկնորոնի դիտության: Ի՞նչ յեզրակացության ե բերում այդ յերևութը մեզ. այն վոր սկսված ե կոլխոզային ուժեղ շարժում դուրսում, վորի պատճառներն են՝ գոյութուն ունեցող տնտեսական պայմանները, կոլխոզներին տված տնտեսական առավելութունը, թույլ և չքավոր տնտեսությունների ձգտումը արագ թափով զարգացնել տնտեսությունը, ընտրել տնտեսավորման այնպիսի ձև, վորի միջոցով ավելի հեշտ կլինի պայքարել կուլակային տնտեսության դեմ, նրա շահագործումից իսպառ ազատվելու նպատակով:

Ահա ինչ ե ասել տասնևհինգերորդ կուս. համագումարը՝ ճանկա շրջանում մանր անհատական տնտեսությունները միավորելու և խոշոր կոլլեկտիվների վերածելու խնդիրը պետք ե հանդիսանա վորպես կուսակցության հիմնական խնդիրը գյուղում»:

Ովքեր են գնում դեպի կոլեկտիվ տնտեսությունը:

Ահա մի քանի թվեր:

Բատրակները կազմում են 5,8 տոկոսը, չքավորները 75,8 տոկոսը, միջակները 18,1 տոկոսը, ունևորները 0,3 տոկոսը:

Թվերն ել ապացուցում են, վոր կոլեկտիվները չքավորից ու միջակից են կազմված: Միաժամանակ նկատվում է, վոր միջակները համեմատաբար թույլ են ընդգրկվում: Այս թվերը մի քանի ամիս առաջ եր: Հավանական է այժմ միջակների թիվը ավելացած լինի:

Յերբեք չ'պետք է մոռացության տալ Կոմ. կուսակցության քաղաքականությունը՝ միջակի վերաբերյալ. պետք է կապել միջակին չքավորի հետ, ստեղծել մի ընդհանուր ֆրոնտ ընդդեմ կուլակի:

Ակտիվ մասնակից անել միջակին գյուղում սոց. շինարարության գործին, ահա հիմնականում այն, վորը պետք է լերևա ամենուրյա մեր աշխատանքներում: Այս տեսակետից պետք է ուժեղացնել միջկաի ներգրավումը մեր կոլեկտիվներում:

Նույն կոլեկտիվներում կա 0,3 տոկոս ունևորներ, բաց կուլակների մասին վոչինչ չի ասված տվյալներում:

Առանց բացատրության ել հասկանալի լե, վոր կողեկտիվը կուլակների տեղը չե: Իսկ յեթե նրանք ժտել են, բացի ֆուսից վոչ մի ոգուտ չեն տա: Ընդհակառակը, կողեկտիվի ամեն մի անդամ կարող ե ապացուցել, թե ինչպիսի պալքար ե տանում կուլակը կողեկտիվը քայքայելու համար:

Բամբասանքը, կաշառքը, սպառնալիքն ու տնտեսական ալլ ազդեցության միջոցները ներանց ձեռքի դենքն են:

Հակադրենք նրանց մեր միասնականությունը և անխոնջ աշխատանքը:

Կազմակերպված կողեկտիվների մեծ մասում կատարված ե հողաշինարարություն, կազմվում են կազմ — արտադրական ծրագրեր, կանոնավորվում ե և ուժեղանում վարկավորումը և մատակարարումը գյուղգործիքներով:

Սակայն պետք ե ասել, վոր դեռ այդ հսկա գործի սկզբին ենք կանգնած: Զուռնենք անցյալի փորձ: Կան շատ թերություններ: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, վոր 1929 թվին աշխատանքը պետք ե առնվազն կրկնապատկվի, պետք ե պատրաստի դիմավորել այդ աշխատանքներին:

ԳԵՋ Ե ԱՐՎԱԾ ԳՅՈՒՂԻ ՄԵՔԵՆԱՅԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Գյուղատնտեսության մեջ դեռ շատ տեղե-
քում հիմնական գործիքը հանդիսանում է արո-
ւը և դրան համապատասխան ալլ գործիքները:
Սրանցով սոցիալիզմ չի կառուցվի:

Գյուղը պետք է ստանա մեքենաներ, և այդ
նախապայմանն է սոցիալական շինարարության
արագ թափի:

Այդ նպատակի համար պետությունը գյու-
ղատնտեսական կոոպերացիայի միջոցով մեծ
գումարներ է բաց թողնում:

Խոչ է արված մինչև այժմ: Գյուղ է ներ-
մուծված տրակտոր 200-ից ավելի, գութաններ
լերեք տարվա ընթացքում մոտ 4000 հատ,
փոցխ, կուլտիվատորներ, սերմազտիչ, հնձող մե-
քենաներ, կալսող, քամհար, սրսկիչ, սերզատ և
այլն և այլն:

26 — 27 թվին բաշխված է 1.369.400 ո.
գյուղինվենտար և բուժիչ նյութեր, 28 թ. դրա-
նից ել ավելի է բաշխված: Կասկած չկա, վոր
տարեց տարի կուժեղացվեն այդ աշխատանք-
ները:

Սակայն պետք է խոստովանվել, վոր տըն-
տեսական հետաձնացության, անկուլտուրակա-
նության հետևանքով և ալ մի շարք պատճառ-
ներով լավ չենք կարողանում ոգտագործել մե-

քենաները, փչացնում ենք անփուլթ վերաբեր-
վելով:

Բազմաթիվ որինակներ կարող ենք բերել
տրակտորների աշխատանքից: Մեր մեքենադ-
տագործական ընկերութունները բոլորն ել աշ-
խատում են անկանոն և փաստով:

Այս բոլորը մեզ ասում են, վոր բավական
չե մեքենան գյուղ տանել, պետք է սովորեց-
նել գյուղացուն գործածելու ձևը: Գյուղատըն-
տեսական կոոպերացիան այդ խնդրով նույնպես
պետք է զբաղվի: Մատակարարման աշխատանք-
ներում նույնպես տեղի լին ունեցել կոպիտ
սխալներ: Մեքենան տրվել է կուլակներին:

ՀԱՅԳՅՈՒԼՈՂԿՈՍՄԱՆ ԱԹԵՐՈՒՄՆԵՐԸ

Հայգյուղկոոպը մթերում է գյուղատնտե-
սական համարյա գլխավոր մթերքները:

Բացի խաղողից, բամբակից, և կաթնեղենից,
վորոնք հալթալթվում են հատուկ կենտրոնե-
րի կողմից, նա մթերում է՝ ձու, մեղր, բոժոժ,
հացահատիկ, գետնախնձոր, միս, բուրդ, խոտ,
մազեղեն և այլն:

26—27 թվին մթերված է Հայգյուղկոոպի
կողմից կենտրոնների հետ միասին 7.740.700 ու
մթերք, վորը կազմում է 35,5 տոկոսը գյուղա-

տնտեսական միջերջների 27 թ. ապրանքային յեղի:

Ընթացիկ տարում այդ տոկոսը ավելի կըբարձրանա՝ 45-ից – 47 տոկոս, թվեր մանրամասն չհնք բերում տնտեսական տարին չլրանալու պատճառով:*)

Գյուղատնտեսական կոոպերացիայի աշխատանքները, մանավանդ մատակարարման և հալթայթման ասպարեզում, մեծ չափով կապված են դրամական միջոցների հետ: Այդ միջոցներից մեկից կոոպերացիան առայժմ համարյա թե զուրկ է: Հալգյուղկոոպը գործ է անում, այն ել հսկայական միլիոնների գործ, բայց պարտք վերցրած միջոցներով, վորոնց համար ամեն տարի վճարում է վորպես տոկոս ահագին գումար:

Որինակ 27 թվին վճարված է միայն տոկոսի համար մոտ 170 հազար ռուբլի: Մինչև գյուղատնտեսական կոոպերացիան չլավացնի իր դրամական միջոցները, աշխատանքները խոշոր չափով կկաղան:

ԿՈՆՏՐԱԿՏԱՑԻԱ

Այժմ գյուղատնտեսական կոոպերացիայի աշխատանքներում սկսել ենք գործադրել կոն-

*) Գյուղատնտ. կոոպերացիայում տնտեսական տարին վերջանում է հունվարի 1-ին.

տրակտացիայի սխտեմը: Գյուղատնտեսական կո-
ոպերացիան մի կողմից պայմանագրեր (կոնտ-
րակտներ) ե կնքում պետական-արդյունաբերու-
թյան, պետական առևտրի, ֆինանսական հետ,
իսկ մյուս կողմից կոոպերացված գյուղացիու-
թյան հետ:

Ի՞նչ նպատակ ե հետապնդում կոնտրակտա-
ցիան և ի՞նչ կոնկրետ խնդիրներ ե նա դնում իր
առաջ:

Նախ անհրաժեշտ ե ամեն մեկին իմանալ
15-րդ համագումարի վերոշումը, վերում ա-
ված ե.

«Ամեն կերպ աջակցել պայմանագրային
ձևերի (կոնտրակտացիա և այլն) պրակտիկայի
զարգացման՝ կոոպերացված գյուղացիության և
պետական մարմինների մեջ, վերոնք անմիջա-
կան զոգում են ստեղծում գյուղական տնտե-
սությունների և սոցիալիստական արդյունաբե-
րության համապատասխան ճյուղերի մեջ»:

Ջարկ տալ գյուղատնտեսությանը, կապել
նրան սոցիալիստական արդյունաբերության հա-
մապատասխան ճյուղին և ուժեղացնել վերջինի
ազդեցութունը առաջինի վրա:

Այս նպատակներն ե հետապնդում կոնտ-
րակտացիան:

ա) Կոնտրակտացիան պետք ե պարունակի

իր մեջ մի շարք կետեր, վորոնք ուղղված են տնտեսությունը ուսցիոնալ կերպով վարելուն:

Յենթադրենք կոնտրակտացիա չեն կնքում բամբակացանի հետ. վերջինը պարտավորվում է կանոնավոր վարել, պարարտացնել, ցանել լավորակ սերմ, ցանել շարքացանով, լսել և իրազորժել ագրոնոմիական ցուցմունքները և այլն:

Այդ հանգամանքը ինքնստիճյան ազդելու չէ դրական իմաստով, թե բերքի և թե մթերքի վորակի վրա:

բ) Պայմանավորվող մյուս կողմը պարտավորվում է՝ ֆինանսական, սերմորայքի, և այլ խնդիրները ժամանակին հոգալու: Այդպիսով հնարավոր է կոնտրակտացիայի միջոցով գյուղացու տնտեսությանը տալ ցանկալի ընթացքը:

Սխալված չենք լինի չեթե ասենք, վոր կոնտրակտացիան դառնում է գյուղացու տնտեսության համառոտ պլանը: Նա ապահովում է տնտեսությունը վարելու ավելի կուլտուրական ձևերը և ուժեղացնում արտադրողական կոոպերացման աշխատանքը:

Այդպիսով կոնտրակտացիայում ընդգրկված են մի շարք կարևորագույն կուլտուրաներ:

Սակայն պետք է խոստովանվել, վոր մինչև

այժմ կոնտրակտացիան բուն իր նպատակին քիչ
ե ծառայել:

Դա ավելի շուտ իրենից ներկայացրել է՝

ՊԱՅՄԱՆԱԳՐ- ՎԱՄ ԿՈՒՆՏՈՒ- ՐԱՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆԸ	Հաշվի միավորը	1926—27 թ.		1928 թ.	
		ՔԱՆԱԿԸ	Տեղյա ան- բանքային արտա- դրանքի	ՔԱՆԱԿԸ	Տեղյա ան- բանքային արտա- դրանքի
Բամբակ . . .	հեկտր	12345	100	16017	100
Բուրդ . . .	տոն	65,5	13,4	245,7	100
Բոժոժ . . .	»	98,3	100	117,9	100
Պաղող . . .	»	—	—	73712,2	90
Ծխախոտ . . .	»	—	—	174,8	—
Շվեցարական պանիր . . .	ցենտ.	2460	100	2130	100
Թուշի պանիր	»	4000	67	3770	72

առևտրական պայմանագիր՝ գործառնություն կա-
տարող յերկու կողմերի միջև:

Պետք է աշխատել, վոր 1929 թվին կոնտ-
րակտացիան նախ՝ ավելի ծավալվի և յերկրորդը՝
նրա ձևական կողմը վերանալով տեղի տա իսկա-
կան բովանդակության ուժեղացմանը:

ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Գյուղատնտեսական կոոպերացիան դեռ բավական աղքատ է արտադրական ձեռնարկություններով:

Ահա նրանց թիվը 26—27 թ.:

Պանիր և յուղի գործարաններ 58-ը, վորից միայն 4-ը խոշոր ու կանոնավոր ձեռնարկներ են և պատկանում են Պանիր-յուղ կենտրոնին, իսկ մնացածը ցանցին. կոնսերվի գործարան 2 հատ. ողու գործարանները՝ ցանցում—7 հատ. մետաղ-սամանարան—1 հատ:

Ընդամենը 68 գործարան, 376 բանվոր—ծառայողներով: Արտադրանքի արժեքը հավասար է—1.622.400 ո.:

Արտադրական ձեռնարկների թիվը արագ կերպով պիտի շատացնել: Նրանք հանդիսանում են գյուղատնտեսական մթերքների վերամշակման և վորակապես բարձրացման, արտադրական կոոպերացիայի ուժեղացման և ամբողջ գյուղատնտեսության ընթացքի վրա ազդող լավագույն միջոցը. այդ իսկ պատճառով գյուղատնտեսական կոոպերացիայի պլանում 29 թ. և մյուս տարիներում այդ մասը խոշոր տեղ է ընդունում:

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Մենք սեղմ կերպով արծարծեցինք Գյուղատնտեսական կոոպերացիայի հիմնական խնդիրները, նշելով թե՛ մեր նվաճումները և թե՛ մեր բացերը:

Ամփոփ կերպով այդ խնդիրները հետևյալներն են.

ա) Կոոպերացիայի ընդհանուր զարգացումը: Կոոպերացիոդ տնտեսությունների թվի աճման գզալի նվաճումներ:

Վորպես բաց արձանագրեցինք կանանց թույլ կոոպերացումը, լեռնադավառների կոոպերացման անհամեմատ հետ մնալը:

բ) Կոոպերացված մասսայի սոցիալ-տնտեսական պատկերը:

Մենք տեսնում ենք, վոր գյուղատնտեսական կոոպերացիայի հիմնականում չքավոր և միջակ գյուղացիներն են ընդգրկված: Բայց զուգընթաց անհանդուրժելի գտանք կուլակային տնտեսությունների ուժեղ կենտրոնացումը մի քանի ճյուղերում (կաթնատնտեսական կոոպերացիայի գծով՝ Փամբակ-Լոռու գավառում), նրանց դիմադրությունը մեր քաղաքականության և կոոպերատիվ ձեռնարկներին:

Խոշոր բաց համարեցինք նաև այն, վոր մինչ

որս Գլուղատնտեսական կոոպերացիան ձեռքի տակ չունի չքավորութեան վերաբերյալ ամենաստույգ տվյալները, վորոնց վրա անվերապահորեն հնարավոր լիներ հենվել յեզրակացութիւններ անելիս, և վերջապէս չքավորութեան կոոպերացման ֆոնդերի վոչ ժամանակին և լրիվ ոգտագործումը:

դ) Կոոպերացիայի անադ մասնագիտացումը, վորն իրեն արդարացրեց և աչոր մեր առաջ դրեց այս մասնագիտացման աշխատանքների ավելի խորացման, նոր հատուկ կենտրոններէ կազմակերպման խնդիրը:

Վորպէս բաց և աշխատանքների խոչընդոտ հանդիսացող յերևույթ մատնանշվեց տնտեսական շրջանացման բացակայութիւնը:

դ) Կոոպերա տիվ միավորների աճումը նրանց խոշորացումը և աստիճանաբար առողջացումը:

Կազմակերպչական աշխատանքի թերութիւնը հաւարեցինք անցյալում անկենսունակ ընկերութիւններէ կազմակերպումը և առաջադրեցինք հետապայտւ խոլսալիել ալդ թերութիւնից:

լե) Վարկավորման աշխատանքներում. —

Կարողացել ենք կարճ ժամանակում հսկայական գումարներ վարկի կարգով տալ գլուղա-

ցուն՝ տնտեսութեան զարգացման և վերակառուցման համար:

Զբաւորի և միջակի ուժեղ վարկավորումը. — Զբաւորական վարկավորման հատուկ ֆոնդի կազմակերպումը, այդ բոլորը նվաճումներն են:

Սրան զուգընթաց արձանագրեցինք պրոլետարական դասակարգային գծի կոպիտ աղավաղումը, վորը արտահայտվել է կուլակներին վարկավորելու և մեքենաներ տալու մեջ:

դ) Կոլլեկտիվ տնտեսութեան շինարարութեան խոշոր նվաճումները, նրա հեռանկարները և չեղած թերութիւնները և այլն:

Սրանից հետո մեր աշխատանքներն ավելի պետք է ծավալվեն, նորանոր նվաճումներ ձեռք բերելու համար այդ ընտզավառում:

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0034276

1
670

18

1119

1119